

toespraak ds. Jan Eerbeek, voorzitter Exodus Nederland, bij het bezoek van Prins Willem Alexander aan Exodus Stoel Drenthe op 1 september 2009

Koninklijke hoogheid,

‘Wat is jouw droom?, vroeg ik eens aan een van de bewoners van dit huis.

Hij had me zijn kamer laten zien en zei: ‘Ik voel me hier thuis’. Hij vertelde dat hij 3 maanden in Exodus woonde en dat het goed met hem ging. Hij had de hele week buiten hard gewerkt.

Ik wil niet meer terug in die verveling en die werkloosheid van vroeger.

Wat is jouw droom?

‘Straks een klein huisje en een klein autootje en misschien wel een eigen gezin. Ik droom niet van grote dingen. Dat ik een beetje gelukkig word.’

Een kleine 30 jaar geleden was ik gevangenispredikant in Scheveningen. Dat was toen de zwaarste gevangenis van Nederland. Ik was nog maar een jong predikant, maar twee dingen vielen mij direct op:

In de eerste plaats dat veel gedetineerden tijdens de detentie een beroep deden op het pastoraat en deelnamen aan de activiteiten van de gevangeniskerk. Een detentie, als mensen alleen aan zichzelf zijn overgeleverd, roept als vanzelf diepe geloofs- en levensvragen op. ‘Hoe is mijn leven zo gelopen dat ik in deze situatie terecht ben gekomen, en wat is verder de zin van mijn leven? Is er nog toekomst? Is er nog iets om mij voor in te zetten?’

87% van de gedetineerden in Nederland zegt behoefte te hebben aan geestelijke verzorging.

Een onderzoek heeft aangetoond dat het daarbij gaat om diepe geloofs- en levensvragen.

Velen hadden, zo zag ik, niet alleen tijdens de detentie, maar ook na de detentie behoefte aan opvang. Er was ook toen een heel groot recidivepercentage: 70 à 75 % keerde terug in de gevangenis. En vaak bleek dat de zorg die er tijdens de detentie was na de detentie ontbrak.

Een tweede punt dat mij opviel was dat heel jonge gedetineerden die ik kende uit de periode dat ik in de jeugdgevangenis werkte al in de zwaarste gevangenis van Nederland kwamen. Als predikanten en rooms-katholieke pastores en vrijwilligers wilden we iets doen om de pastorale zorg die we tijdens de detentie hadden ook na de detentie te kunnen voortzetten.

We begonnen met vrijwilligers een kleinschalig opvangproject, een Open Huis, in een grote kelder onder een flatgebouw in Den Haag. Het was twee dagdelen per week geopend en het werd geheel gerund door vrijwilligers. In een huiselijke sfeer konden we de contacten na de detentie voortzetten en mensen ondersteunen bij hun eerste stappen na de detentie.

Al spoedig bleek dat de problematiek voor velen zo groot was dat ze een meer gerichte begeleiding nodig hadden. Veel gedetineerden hebben een complexe problematiek op persoonlijk gebied en op maatschappelijk gebied.

Op het persoonlijke vlak gaat het onder meer om achterstanden in persoonlijke ontwikkeling, in relationele en sociale vaardigheden en in scholing, onvermogen tot het kunnen voeren van een eigen huishouding, instabiliteit in de dagelijkse levensverrichtingen, verslavingsproblematiek, problematiek met betrekking tot het omgaan met de eigen religieus-culturele achtergrond, motivatie- en zingevingproblematiek, het ontbreken van duurzame significante contacten, eenzaamheidsproblematiek.

Bij de maatschappelijke voorwaarden gaat het om het ontbreken van werk, het ontbreken van huisvesting, het sociaal milieu, het ontbreken van voldoende steunende contacten, het strafblad, onvoldoende toegankelijkheid van bestaande voorzieningen.

Velen bevinden zich met hun leven in een vicieuze cirkel waar ze zich op eigen kracht niet uit kunnen bevrijden.

Naast het Open Huis ontwikkelde Exodus in Den Haag een huis voor begeleid wonen. Vier kernpunten uit de begeleiding licht ik eruit.

1. Tegenover de complexe problematiek op persoonlijk en maatschappelijk gebied heeft Exodus een samenhangend begeleidingsprogramma ontwikkeld op alle levensgebieden: wonen, werken, relaties en zingeving.
2. Het programma wordt uitgevoerd in een strakke structuur. Op basis van afspraken, begeleidingsdoelen en sancties.
3. Het begeleidingsprogramma is gericht op een concreet maatschappelijk perspectief. Het gaat erom dat mensen na het doorlopen van het programma een basis hebben voor een concreet maatschappelijk bestaan.
4. De begeleiding van Exodus is sterk verankerd in de samenleving. Door de verbinding met de kerken is er een heel breed potentieel aan mensen op betrokken endoor de verbinding met maatschappelijke organisaties en hulpverleningsorganisaties is er een breed netwerk waarbinnen gewerkt wordt.

In de afgelopen dertig jaar is de groei van Exodus doorgegaan. Er zijn nu in Nederland tien huizen voor begeleid wonen en op vier plaatsen zijn er nieuwe initiatieven. In totaal wonen er bij Exodus ... bewoners en zijn er ... professionele medewerkers.

Exodus heeft niet alleen professionele begeleiding, maar geeft op allerlei gebieden ook begeleiding met vrijwilligers.

De vrijwilligers in Exodus bezoeken gedetineerden in de gevangenis, bij kerkdiensten en gespreksgroepen en ook brengen ze wel persoonlijke bezoeken bij mensen die nooit bezoek krijgen. Ook zijn er vrijwilligers die na de detentie ex-gedetineerden als een maatje begeleiden. Een bijzonder project van vrijwilligers is het Ouders, Kinderen en Detentieproject. Vrijwilligers brengen kinderen naar hun gedetineerde ouders, om ze zo aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en te betrekken bij de opvoeding. Door dit project krijgt Exodus ook in toenemende mate contact met relaties van gedetineerden, partners die thuis achtergebleven zijn en die het vaak nog moeilijker hebben dan gedetineerden zelf. Mooi is dat in Exodus vanuit het particulier initiatief een heel breed nazorgprogramma ontwikkeld is met een heel breed aanbod. In Exodus werken in totaal .. vrijwilligers met in totaal .. gedetineerdencontacten.

De resultaten van Exodus zijn zeer bemoedigend. Professor Moerings uit Leiden heeft onderzoek gedaan bij oud-bewoners van Exodus. Uit dat onderzoek is gebleken dat 57% van de mensen die in Exodus wonen op het rechte pad blijven en maar liefst 81% van de mensen die het programma afmaken. Zo is Exodus niet alleen van betekenis voor de bewoners, maar heeft het ook een groot maatschappelijk rendement.

Wat het voor bewoners betekent, heb ik eens opgetekend uit de mond van een oud-bewoonster. Ik heb dat beschreven in mijn boek 'Een misdadiger is meer dan zijn delict'. Ik beschrijf daarin de betekenis van het gevangenispastoraat en het Exodusprogramma. Tien jaar geleden kwam Astrid in Exodus wonen als onze eerste vrouwelijke bewoonster. Eerdere vrouwen was het niet gelukt in de machocultuur die onder veel ex-gedetineerden bestaat. Astrid lukte het wel. Ze was bokskampioen geweest. Ze had geleerd alle mensen die te dichtbij kwamen met geweld van zich af te slaan. Ze had een moeilijke levensgeschiedenis achter de rug. Ooit vertelde ze me dat zij eigenlijk haar moeder had opgevoed en dat ze van de televisie had geleerd hoe ze zich moest kleden. Toen ze in Exodus kwam, stelde ze gelijk

twee andere bewoners aan als haar lijfwachten. Die mochten wel bij haar in de buurt komen, maar haar niet aanraken.

Astrid leerde bij Exodus wonen en leven. Met vallen en opstaan. Ze begon met een werkervaringsplaats in een dierenpension. Ze was bijzonder getalenteerd in het omgaan met dieren. Ze kon er echter niet alleen komen, want ze had geen oriëntatievermogen. De weg ergens naartoe vinden moest haar geleerd worden. Ze kreeg een vrijwilligerster die drie weken lang iedere dag met haar meeging om haar naar haar werk te brengen. Coöperatie op de levensweg.

Er is in de begeleiding veel met haar gebeurd. Ze leerde hoe je zonder geweld voor jezelf kunt opkomen, omgaan met je geld, goede vrienden maken, weten aan wie je kunt toevertrouwen, het uiten van je gevoelens en sociale vaardigheden.

Een keer zat ze bij mij in de kerk in de kerstnachtdienst in de Valkenboskerk. Samen met een begeleider, dicht tegen hem aan. Vlak voor de gebeden zag ik dat ze zat te bellen met haar mobiele telefoon. Toen ik later vroeg waarom ze belde, zei ze: 'Ik heb even tegen een vriend gezegd dat ik veilig ben'.

Na haar verblijf in het Exodushuis is ze op zichzelf gaan wonen. Nu heeft ze een leuke man en twee schatten van kinderen. Ze wonen op een etage ergens in de grote stad. Ze is dol op haar kinderen, en een heel goede moeder. Ze weet als geen ander wat ze nodig hebben...